

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Методологія наукових досліджень

Шифр та назва спеціальності

032 Історія та археологія

Інститут

ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма

Історія науки та українознавство

Кафедра

Українознавства, культурології та історії науки

Рівень освіти

Доктор філософії

Тип дисципліни

Фахова, обов'язкова

Семестр

2

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Шишкіна Євгенія Костянтинівна

Yevheniia.Shyshkina@khpі.edu.ua

к.і.н., доцент,

доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки

Автор понад 90 наукових та навчально-методичних праць.

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Мотенко Ярослав Володимирович

Yaroslav.Motenko@khpі.edu.ua

к.і.н., доцент,

доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки

Автор понад 50 наукових та навчально-методичних публікацій.

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна «Методологія наукових досліджень» сприяє формуванню в аспірантів системи уявлень про методологію як галузь інтелектуальної діяльності, що забезпечує взаємно збагачуючі зв'язки між дисциплінами різного рівня узагальнення, надання широкої панорами методологічних принципів, підходів і методів наукового дослідження, формулювання методологічної і наукової культури. Предметом навчальної дисципліни є система загальних принципів, підходів та методів пізнання, технологія наукового дослідження.

Курс спрямований на формування знань про методологічні основи сучасної науки, категоріальний апарат методології науки, види і форми науково-дослідної роботи, технологію організації наукового дослідження, рівні та методи наукового дослідження, структуру та основні етапи науково-дослідної роботи, оформлення результатів наукових досліджень, впровадження результатів наукових досліджень у практику та оцінка їхньої ефективності.

Він також сприятиме формуванню умінь визначати актуальні проблеми досліджень, розробляти, обґрунтовувати та доводити наукові гіпотези, формулювати мету і завдання, об'єкт і предмет

дослідження, логічно будувати наукове дослідження відповідно до його мети і завдань, застосовувати доцільні методи при проведенні наукових досліджень, використовувати найновітніші досягнення методології науки, оформляти результати наукових досліджень. Курс має сформувати в аспірантів навички роботи з літературою і джерелами інформації, планування та організації науково-дослідної роботи, проведення дослідницької діяльності, використання традиційних та сучасних методів наукових досліджень, висвітлення результатів наукових досліджень, визначення ефективності наукових досліджень.

Мета та цілі дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» є формування у аспірантів поглиблених знань з методології, методики, організації наукової діяльності та їх практичного застосування у своїй дослідницькій роботі.

Цілі курсу:

Розуміння основних закономірностей розвитку науки.

Усвідомлення ролі і значення наукових досліджень для розвитку суспільства.

Володіння термінологічним і понятійним апаратом дисципліни.

Здатність обирати методи і методики для виконання науково-дослідних робіт.

Вміння організовувати поетапне виконання наукового дослідження.

Уміння знаходити, систематизувати, аналізувати, узагальнювати та оцінювати інформацію.

Здатність до критичного осмислення результатів дослідницької діяльності.

Уміння науково обґрунтувати отримані наукові результати.

Здатність репрезентувати та оприлюднювати підсумки наукового дослідження.

Усвідомлення відповідальності за результативність та достовірність наукового дослідження.

Здатність до інноваційної діяльності.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль - екзамен.

Компетентності

K01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

K02. Вміння здійснювати дослідження на відповідному науковому рівні.

K03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

K07. Здатність здійснювати історіографічну критику, уміти виявляти необ'єктивну інформацію і неупереджено інтерпретувати зміст досліджуваної літератури.

K08. Володіння основами наукового пошуку історичних джерел та здійснення їхнього аналізу, з врахуванням останніх досягнень у галузі історичного джерелознавства.

K09. Здатність до організації та проведення наукових досліджень відповідно до новітніх тенденцій розвитку історичної науки. Вміння здійснювати наукові дослідження із залученням широкого кола джерел і наукової літератури, сучасних методів дослідження із найактуальніших історичних проблем.

K10. Розуміння основних причинно-наслідкових зв'язків та закономірностей історичного процесу, набуття навичок критичного мислення, вміння систематизувати, узагальнювати та оцінювати отриману інформацію.

K11. Розуміння тенденцій розвитку суспільства і науки на сучасному етапі та їхнього зв'язку з минулим досвідом. Вміння логічно аргументувати і доказово відстоювати власну позицію під час наукової дискусії.

Результати навчання

ПР01. Застосовувати абстрактне мислення, аналіз та синтез для генерації ідей, уявлень, теорій в напрямку наукових досліджень.

ПР02. Проводити власні наукові дослідження на рівні, необхідному для досягнення результатів освітньо-наукової програми.

ПР03. Генерувати нові ідеї в напрямі наукових досліджень і розробляти алгоритми їх перевірки та впровадження.

ПР07. Володіти методологією історіографічної критики, уміти виявляти необ'єктивну інформацію і неупереджено інтерпретувати зміст досліджуваної літератури.

ПР08. Знати та володіти основами наукового пошуку історичних джерел і здійснення їхнього аналізу з врахуванням останніх досягнень у галузі історичного джерелознавства.

ПР09. Демонструвати здатність до організації та проведення наукових досліджень відповідно до новітніх тенденцій розвитку історичної науки, вміти здійснювати наукові дослідження із залученням широкого кола джерел і наукової літератури, сучасних методів дослідження з найбільш актуальних історичних проблем.

ПР10. Розуміти основні причинно-наслідкові зв'язки та закономірності історичного процесу, демонструвати навички критичного мислення, вміння систематизувати, узагальнювати та оцінювати отриману інформацію.

ПР11. Розуміти тенденції розвитку суспільства і науки на сучасному етапі та їхній зв'язок з минулим досвідом. Демонструвати вміння логічно аргументувати і доказово відстоювати власну позицію під час наукової дискусії.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 60 год. (2 кредити ECTS): лекції - 10 год., практичні заняття – 10 год., самостійна робота – 40 год. Форма оцінювання - екзамен

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Обов'язкові дисципліни, передбачені для вивчення аспірантами у 1 семестрі

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний (використання історичних джерел, мультимедійних засобів), проблемного викладання (наукові дискусії).

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: пошуковий (джерелознавча евристика), дослідницький (виконання індивідуальних творчих завдань, критика джерел та робота над оформленням результатів досліджень),

Методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: тестування, підготовка текстів наукових робіт.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Лекція 1. Поняття та етапи розвитку науки. Концептуальні основи наукового пізнання

Лекція 2. Технологія дослідницької роботи

Лекція 3. Рівні та методи наукових досліджень. Основи методології історичної науки

Лекція 4. Класичні принципи та методи історичної науки. Методологія історичних досліджень на сучасному етапі.

Лекція 5. Оформлення наукових досліджень. Впровадження та оцінка результатів.

Теми практичних занять

Семінар 1. Основні тенденції розвитку науки, універсальні принципи і методи у дослідженні аспіранта

Семінар 2. Складання плану наукового дослідження аспіранта. Історична евристика.

Семінар 3. Аналіз історіографії, критика історичних джерел, підбір методів наукового дослідження.

Семінар 4. Класичні та новітні методи історичної науки у роботі аспіранта

Семінар 5. Вимоги до оформлення наукових досліджень. Критерії оцінки роботи аспіранта.

Теми лабораторних робіт

Не передбачені

Самостійна робота

Питання для самостійного вивчення:

Етапи формування методології історії.

Принципи історичної науки. Закони й закономірності в історії.

Типологія методів наукових досліджень в історіографії.

Філософські та загальнонаукові методи в історичному дослідженні.

Класифікації спеціальних методів історичної науки в історіографії.

Методологія історіографічного аналізу.
Методологія джерелознавчої евристики.
Класифікації історичних джерел в історіографії.
Техніки автентизації джерел. Встановлення вірогідності, повноти, новизни та репрезентативності джерел.
Методи інтерпретації історичних джерел.
Наукова критика писемних джерел. Історична герменевтика.
Методологія критики речових джерел.
Методи соціології та психології в усно-історичних дослідженнях.
Фальсифікат історичного джерела та методи його виявлення.
Основні прийоми джерелознавчого аналізу.
Дослідження зображальних джерел. Методи мистецтвознавства в історії.
Методологія аналізу аудіо та відео джерел.
Кліометрія, математичні методи в історії.
Методології спеціальних історичних дисциплін.
Мікроісторія й історія повсякденності.
Digital-історія в Україні і світі.
Методи мистецтвознавства у дослідженні зображальних джерел.
Методи суспільних наук і усно-історичні дослідження.
Історична герменевтика.
Комп'ютерні технології та ресурси в історичних дослідженнях.

Література та навчальні матеріали

Основна література:

- 1.Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни "Методологія наукових досліджень" : для аспірантів спец. 032 "Історія та археологія" / уклад.: Я. В. Мотенко, Є. К. Шишкіна ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 47 с.- URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54525>.
- 2.Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни "Методологія наукових досліджень" : для аспірантів спец. 032 "Історія та археологія" / уклад.: Я. В. Мотенко, Є. К. Шишкіна ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 55 с.- URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54526>.
- 3.Методологічні основи наукових досліджень: підручник для студентів технічних спеціальностей / Н. І. Посвятенко, О. Є. Тверитникова, Е. К. Посвятенко, Ю. Є. Демідова. Харків : «Факт», 2022. 320 с. - URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c662be65-8477-4ff3-bef1-2f69f1319c81/content>
- 4.Мотенко Я. В., Є.К. Шишкіна Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. для аспірантів спеціальності 032 «Історія та археологія». Харків : Іванченко І. С. , 2021. 208 с. - URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56109>
- 5.Тестові завдання з дисципліни "Методологія наукових досліджень" : для аспірантів спец. 032 "Історія та археологія" / уклад.: Я. В. Мотенко, Є. К. Шишкіна ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 64 с.- URI: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54539>

Додаткова література:

- 1.Бориченко К. В., Гудзь А. О., Панфілов О. Є. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. посіб для здобувачів вищої освіти 1 курсу магістрат. ф-ту адвокатури та антикорупц. діяльності [Електронне видання] / К. В. Бориченко, А. О. Гудзь, О. Є. Панфілов. – Одеса : Фенікс, 2022. – 48 с. - URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22511>
- 2.Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків : Право, 2019. – 368 с. - URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf
- 3.Ковтун Н. М. Методологія наукових досліджень. Навчально-методичний посібник для магістрантів спеціальності 033 Філософія. Житомир, 2020.- 63 с. - URL: <http://eprints.zu.edu.ua/31228/2/Ковтун%20Н.%20М.%20Навч.-метод.%20посіб.%20з%20методології%20наукових%20досліджень.pdf>
- 4.Конспект лекцій з дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів спеціальності 125 «Кібербезпека»,172 «Телекомунікації та радіотехніка» всіх форм навчання / уклад: С.І.

Лізунов, В.О. Костенко - Запоріжжя : ЗНТУ, 2019.-203 с. - URL:

<http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/5719>

5.Конспект лекцій із дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для підготовки доктора філософії спеціальності 051 «Економіка» за освітньонауковою програмою «Економіка»/ уклад: Л.О. Птащенко – Полтава, Полтавська політехніка, 2021 – 120 с. - URL:

<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/11342/3/Конспект%20лекцій%20МОНД.pdf>

6.Лях С. Р. Методологія історії: класика і практика : навчальний посібник. – Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 130 с. – URI:

<https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/11608/1/Лях%20-%20Методологія%20історії.pdf>

7.Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. - URL:

https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf

8.Методологія і організація наукових досліджень : навчальний посібник [Електронний ресурс] / А. О. Азарова, Н. О. Білченко, Ю. В. Міронова, Л. М. Ткачук. – Вінниця : ВНТУ, 2022. – (PDF, 117 с.) - URL:

http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2023/Azarova_2022_117.pdf

9.Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії) / уклад:

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. – Харків : Право, 2023. – 31 с - URL:

https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/p_OMND-2023.pdf

10.Строкань О. В., Мірошниченко М. Ю. Методологія та організація наукових досліджень з

основами інтелектуальної власності: конспект лекцій. Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2021. 152с. - URL: http://www.tsatu.edu.ua/kn/wp-content/uploads/sites/16/mondzoiv_konspekt-lekcij-1.pdf

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкове оцінювання у вигляді: робота на семінарах: 40% семестрової оцінки; самостійна робота: 40% семестрової оцінки; іспит: 20% семестрової оцінки

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Аспіранти повинні дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХП»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХП» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
17 жовтня 2023 р.

Завідувач кафедри
Олена ТВЕРИТНИКОВА

Дата погодження, підпис
17 жовтня 2023 р.

Гарант ОП
Олена ТВЕРИТНИКОВА